

INTERVIU SU OKSANA SLAPŠIENE, ASOCIACIJOS „VYRŲ KRIZIŲ CENTRAS“ VADOVE

Asociacijos „Vyrų krizių centras“ vadovę kalbina žurnalo „Socialinis darbas. Patirtis ir metodai“ vyriausiasis redaktorius Jonas Ruškus.

Jonas Ruškus. Jūs esate „Vyrų krizių centro“ vadovė. Trumpai pasakokite apie save ir „Vyrų krizių centro“ veiklą.

Oksana Slapšienė. Asociacija „Vyrų krizių centras“ – nepriklausoma, nepolitinė, pelno nesiekianti organizacija, įsteigta 2009 metų kovo 19 dieną. Ji vienija specialistus ir savanorius, norinčius prisidėti sprendžiant vyrų (ir ne tik) socialines ir psichologines problemas. Centro specialistai ir savanoriai savo veikloje vadovaujasi tokiomis vertybėmis kaip anonimiškumas ir konfidencialumas, kiekvieno žmogaus unikalumas, nuoširdus domėjimasis žmogumi ir nuolatinis tobulėjimas.

„Vyrų krizių centre“ teikiama psichologinė, socialinė ir teisinė pagalba, siekiama padėti asmenims, piktnaudžiaujantiems alkoholiu, narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, kurie nori padedant specialistams atsikratyti priklausomybių. Taip pat Centre siekiama padėti poroms, šeimoms ir asmenims, turintiems emocijų ir (ar) bendravimo sunkumų, ir skatinti naują teigiamą vyriško identiteto, tolerancijos, pilietiškumo formavimąsi.

Savo veiklą VKC pradėjau kaip asociacijos steigėja, vėliau – valdybos narė, valdybos pirmininkė ir jau antri metai esu vadovė.

J. R. Kodėl vyrams reikia krizių centro? Juk tradiciškai manoma, kad vyrai yra stiprioji lytis, nors vis dažniau moterys įvardijamos stipriąja lytimi?

O. S. „Vyrų krizių centras“ yra vieta (jau iš asociacijos pavadinimo aišku), skirta vyrams, tik nugalėti įsigalėjusius stereotipus nelengva nei jiems, nei mums. Labai dažnai pasitaiko, kad į Centrą pagalbos kreipiasi ne vyrai, o jų žmonos ar mamos, kurios drąsiau ir atviriau gali kalbėti apie problemas. Tačiau jauni vyrai (20–40 m.) nėra taip smarkiai suvaržyti visuomenės nuomonės – kad vyras yra stiprus, tvirtas ar neturi problemų, kurių pats vienas negalėtų išspręsti. Tokio amžiaus vyrai ir sudaro daugumą mūsų klientų.

Visuomenės vyrui klijuojamos „supermeno“ etiketės jiems yra skaudus tikrovės ir troškimų nesutapimas, kuris neretai būna susijęs su savęs kaip asmenybės naikinimu ir savęs žalojimu, suformuojantis didžiulį streso šaltinį. O šis turi lemiamos įtakos fizinei ir emocinei vyro savijautai, uždeda stigmą ir sąlygoja psichologines problemas bei žemą savigarbą. Tačiau net ištikus tikrai kritinei situacijai vyrai vengia kreiptis pagalbos dėl vėlgi to paties įsigalėjusio „vyriško“ vyro įvaizdžio, ignoruoja ne tik socialines, bet ir sveikatos problemas, ypač psichologinius negalavimus. Atėjęs pagalbos, vyras neretai pokalbį pradeda žodžiais: „Nebežinau, ką man daryt, aš niekam tikęs, nebegaliu aprūpinti šeimos, nebeišlaikau verslo pelningame lygmenyje“. Dažnas vyras save sieja su stereotipiniu vyro įvaizdžiu – jis turi būti sportiškas, emociškai stiprus ir stabilus, užimti visuomenėje gerbiama socialinę statusą ir pasižymėti neprikaištingomis asmeninėmis savybėmis. Taigi apie stipriąją lytį pamirštama, kad tai – tik žmogus. „Stiprioji lytis“ nepajėgia rasti vietos staiga pasikeitusiame gyvenime, praranda psichosocialinį atsparumą, susergera depresija, ima gerti, vartoti narkotikus, kitaip save žaloti ar net galvoti apie savižudybę. Pagal savižudybių skaičių Lietuva pirmauja Europoje, o statistika rodo, kad vyrai žudosi dažniau nei moterys, ir Lietuvoje žudosi keturis kartus daugiau vyrų negu moterų. Beje, Statistikos departamento duomenimis, tai – 45 metų slenkstį perkopę vyrai.

J. R. Jau pripratome prie to, kad vyras viešojoje ir privačioje erdvėse dažniausiai laikomas smurtautoju, moteris – auka. Ar būna priešingai? Ar tokiu atveju nekalbėtume apie kitokio pobūdžio – ne tik fizinį – smurtą?

O. S. Kalbėdama apie smurtą, atsakau vienareikšmiškai – moterys smurtauja prieš vyrus kiekvieną dieną (psichologinis, emocinis, socialinis smurtas). Socialinis smurtas atima iš vyro laisvę bendrauti su savo aplinkos asmenimis, varžo vyro asmeninę raišką per jo pomėgius, laisvalaikį, tai darančios moterys kontroliuoja, skambina po keletą kartų per dieną, tikrina, kur jis yra, ką ir su kuo veikia. Emocinis smurtas – nekalbadieniai, kurie yra dažnas reiškinyss porų gyvenime. Vėlgi vyras turi ieškoti vidinių ir išorinių išteklių, kaip „atšildyti sušalusią vištą“, – mes VKC sugalvojome tokį pavadinimą moterims, kurias reikia nuolatos kalbinti, linksminti, visaip emociškai šildyti, kad, jai „įkvėpus gyvybės“, pagaliau būtų galima pasikalbėti. Moterys sugalvoja tokių rafinuotų smurto formų, kad per trejus darbo VKC metus jau galėčiau išleisti knygą „Aukštasis moterų smurto pilotazas“. Kiek aš susiduriu su moterų ir institucijų skeptiškumu, panieka, net agresija, kai teigiu, kad moterys – smurtautojos. Visuomenėje yra išsisknijęs požiūris, kad moteris – auka, vyras – smurtautojas. Na jau, na... kai vyrai papasakoja, ką jie patiria gyvendami poroje, pati sau tyliai pamanau – neištverčiau. Vyrai taip pat neištveria, trenkia kumščiu į sieną, o moteris kviečia pareigūnus... Smurtas.

J. R. Kokias dar bėdas patiria vyrai, dėl kurių jiems reikia pagalbos?

O. S. Na, vyrų gyvenime pasitaiko įvairių kritinių situacijų, išmušančių juos iš įprasto ritmo. Tai gali būti liga, skyrybos, darbo netekimas, išėjimas į pensiją ar artimojo praradimas.

Vyrai nuolat patiria emocinę įtampą dėl kintančių gyvenimo sąlygų, dėl socialinio ir psichologinio saugumo trūkumo. Šią netektį vyrai išgyvena ypač sunkiai, nes jiems netekti darbo – tai netekti savasties. Dar vienas vyrų socialiniam saugumui ir jų gerai psichinei savijautai nepalankus rodiklis yra psichikos sveikatos ligos, kurios jau pradėjo lenkti iki šiol Europoje vyravusias širdies ir kraujagyslių ligas bei onkologinius susirgimus, taip pat įvairios priklausomybės, tarp kurių labai dažnas reiškinyss – azartiniai lošimai.

J. R. Kokie yra pagalbos vyrams būdai? Kaip padėti vyrams, ypač kai jie jaučia didelį spaudimą būti stipriems, kai prisipažinimas esant silpnam, ypač viešas, vyrui reiškia gėdą ir stigmą?

O. S. Pripažinti savo silpnumą vyrams ypač sunku, būna, kad po pokalbio sako: „Ar niekas apie mūsų pokalbį nesužinos? Neturėčiau kur iš gėdos dėtis“. Pagalbos organizavimas priklauso nuo problemos, su kuria asmuo atėjo į VKC. Kaip jau minėjau, vyksta individualios ir grupinės konsultacijos, teikiama socialinė, net teisinė pagalba.

Dirbama su paties įvairiausio amžiaus jaunuoliais, vyrais ar jų šeimos nariais, kuriuos ištiko krizė. Jiems teikiama psichologinė, socialinė ir teisinė pagalba; padedama asmenims, piktnaudžiaujantiems alkoholiu, narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, kurie nori padedant specialistams atsikratyti priklausomybių. Taip pat kviečiamos poros, šeimos ir asmenys, turintys emocinių ar bendravimo sunkumų.

J. R. Kas tie darbuotojai, kurie padeda vyrams įveikti jų patiriamus sunkumus? Kokių jiems reikia kompetencijų? Kokį vaidmenį čia atlieka socialiniai darbuotojai?

O. S. VKC dirba psichologai, socialiniai darbuotojai, teisininkai ir savanoriai. Socialiniai darbuotojai dirba tiesiogiai su klientu, dažniausiai tai – pirmieji konsultantai, kurie priima atėjusį į VKC asmenį. Taip pat jie tarpininkauja padėdami besikreipiantiems pagalbos į savivaldybes, seniūnijas, priklausomybių centrą, medikus, soc. rūpybos ar soc. paslaugų skyrių, švietimo institucijas ar kt.

Pagrindinė kompetencija, kuri, mano manymu, svarbi NVO dirbančiam asmeniui – empatiškumas. Žinių reikia pačių įvairiausių, tenka pabūti ir psichologu, ir teisininku tuo pat metu. Tačiau NVO tuo ir skiriasi nuo vyriausybinių institucijų, kad darbai ir pareigos susipynę, niekas nė nebando nustatyti ribų, kur baigiasi viena veikla ir kur prasideda kita. Svarbiausia – padėti žmogui čia ir dabar.